

ἩΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομὴ ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἰτησία—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

5 Μαρτίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΙΑΟΥΛΗ

Ἄνδρέας Μιαούλης

ΤΩ. ΜΙΑΟΥΛΗ.

Δὲν ἀπέθανεν ὁπότεν ἔκαιεν εἰς τὴν Μεθώνην
 Ἕνα στόλον μετὰ κρότου,
 Καὶ δὲν ἔλαβε τὴν τέφραν τῆς πυρᾶς λευκὴν σινδόνην,
 Οὐδ' ὡς ἔυλοκράδεδάτον του στέλεχος ἐνὸς δικροῦτου.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐσχάτην ὥραν πόσην ἔδειξεν ἀνδρείαν!
 Πρὸς τὸν θάνατον ἐστράφη,
 Καὶ τοῦ γάρωνος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὄσσην ἀφοβίαν
 Ἐβλέπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν Μονάρχην εἰς τὰ ἐσχάτα του πλέον,
 Μὲ καρδίας εἶδε πόνον,
 Τοῦς υἱοῦς του καὶ τὸ ἔθνος τοῦ ἐσύστησεν ἐκπνέων,
 Καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν χεῖρα, ἥτις ἔπλασε τὸν θρόνον.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχειρεῖ
 Φοδερὰν κατὰ συστάδην,
 Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταγίρη
 Τὴν αὐγὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς ἄδην,

Ἄντεσάθη αὐτὸς μόνος καὶ μ' ἐν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους,
 Κ' εἰς δεξιὰς φωνὰς μὴ κλίνων,
 Καὶ μὲ χάλκινο τρομβόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὄλους,
 Καὶ μὲ χεῖρα ῥωμαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύων.

Τώρα κείται... γεγραμμένοι πόσαι ἡμιθέου πράξεις
 Εἰς τὸ μέγα μέτωπόν του!
 Ὡ ἐχθρέ! χωρὶς νὰ τρέμης, τώρα μόνον νὰ κυττάξης
 Τώρα μόνον κατὰ πρόωτον, δύναται τὸ πρόσωπόν του.

Ἐπεσε, ὦ πρώτη στόλε τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος,
 Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάξει
 Ἕνα ἕνα τοὺς προμάχους τῆς πατρίδος μας ἀπόνους,
 Καὶ ἡ δόξα μένει χήρα, καὶ ὁ ἕνεος τὸ καρχαίσει.

Μὴ γελᾷς, ὦ φυλὴ νέα, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα ξένη.
 Τοῦ ἀγῶνός μας μνημεῖον
 Μὲ τὸ εἶφος τοῦ θανάτου καὶ κανὲν ἂν δὲν μᾶς μένη,
 Ἐπίπτεται τῆς ἱστορίας τὸ αἰώνιον εἰδίδιον;

Ἐξαιφικόνται τὰ ὄρη, καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βράχων,
 Καὶ τὰ τόσα μακὰ πεδία,
 Ὄπου βλάστησαν αἱ ἄρνοι τὸς μας λαμπρῶν προμάχων;
 Αὐτὰ εἶνε τῶν Ἑλλήνων τὰ αἰώνια μνημεῖα.

Ἢ λαμπὰς ἐν ὄσῳ φέγγη τοῦ Ἥλιου ἔς τοὺς αἰθέρας,
 Τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος
 Ἢ φωτίξη ἀθανάτους καὶ μεγάλας τὰς ἡμέρας,
 Καὶ εἰς σὲ Μισοῦλη δόξης θὰ ὑψοῦται μέγας θρόνος.

Ἐπίπτεται εἰς τὴν ἄκτὴν μας, ἔς τὸ τεθρολλημένον μνημα
 Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,
 Κ' ἡ σκιά σου ὄλεε βλέπει μὲ χερᾶν τὸ λευκὸν κῆμα,
 Στάδιον τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

Γλόψετε εἰς τὸ μνημεῖον ποῦ θὰ κρύψη τὰ ὀστά του,
 Ἐχθρικά ἑκατὸν πλοῖα,
 Εἰς τὴν πρόμνην του θεμένα καὶ μὲ τὴν σημαῖαν κάτου,
 Κ' εἰς τοὺς πόδας του ἄς κλαίουν καὶ ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Ἀσία.

Καραῖσκε καὶ Μισοῦλη! πρώτοι καὶ οἱ δύο ζῶντες
 Ἐς τὴν μεγαλοργίαν ἦσθε.
 Καὶ εἰς μίαν παραλίαν, σήμερον ἀποθανόντες
 Κ' ἐν μιᾷ τιμῇ καὶ δόξῃ, γείτων εἰς τοῦ ἄλλου κείθε.

Μετὰ τὴν μεγάλην γένναν καὶ τῶν δύο σας ἐπίσης,
 Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας,
 Τὰς μεγάλας τῆς δυνάμεις ἐξαντλήσασα ἡ φύσις,
 Τοὺς ὁμοίους σας ἔς τὴν γῆν μας θὰ γεννήσῃ μετ' αἰῶνας.

Εἰς αἰῶνων περιόδους, τοῦ αἰθέρος ὁδοιπόροι
 Παρομοίως οἱ κομῆται
 Φαίνονται μὲ χρυσὰ ἴχνη, φλογεροὶ καὶ φωτοφόροι,
 Καὶ ἡ γῆ τὸν ἐρχομὸν των καὶ θαυμάζει, κ' ἐνθυμεῖται.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ.

Ἡ ἐπομένῃ πραγματεία ἀπηγγέλη ὑπὸ τοῦ ἐν Δρέσδῃ
 καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας F. Schultze ἐν μεγάλῃ δημηγύ-
 ρει λογίων καὶ πολλῶν κυριῶν ἐν Ἰένῃ τῆς Σαξωνίας. Ἐπει-
 δὴ δὲ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας εἶνε
 ἐνδιαφέροντα, μεταφέρομεν εὐχαρίστως ἅπασαν ταύτην τὴν
 πραγματείαν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, ἕτε ἐπιβρίπτουσαν πολὺ φῶς
 ἐφ' ἐνὸς τῶν σκοτεινῶν ζητημάτων τῆς ἀνθρωπολογίας, καὶ
 γεγραμμένην ὑπὸ φιλοσόφου, στηρίζοντος τὴν φιλοσοφίαν
 αὐτοῦ ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀ-
 ναπτύξεως, τῶν μόνων τούτων ἀσφαλῶν καὶ ἀσαλεύτων βᾶ-
 σεων πρὸς οἰκοδομίαν συστήματος φιλοσοφικοῦ.

ΣΠ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ

ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Ἐὰν σήμερον κατέρχωμαι ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς
 ἕδρας τῶν πλατωνικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπὸ τῶν φω-
 τεινῶν νεφῶν τοῦ ἀπολύτου εἰς τὸ οὐχὶ ἀ-
 διάφορον μικρὸν ζήτημα ἀνθρωπολογικῆς τι-
 νος τῶν χυτρῶν τοῦ μαγειρείου ἐπιθεωρή-
 σεως, δικαιολογῶ, νομίζω, τὴν ἐπιχειρήσιν μου,
 ἀναφέρων ὑμῖν, ὅτι δὲν λείπεται σημεῖα ἐ-
 παφῆς μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ μαγειρικῆς,
 μὴ λαμβανομένης, ἐννοεῖται, ὑπ' ὄψιν τῆς κοι-
 νωρικῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου, καὶ
 τοῦ ὅτι δύναται καὶ ὁ φιλόσοφος διὰ τοῦτο νὰ
 προβῆ εἰς μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς ἀνθρωπίνης
 ταύτης πράξεως. Ὁ μέγας π.χ. γερμανὸς φιλό-
 σοφος Ἐμμ. Κάντιος εἶχε τοσαύτην περὶ τὰ
 τῆς μαγειρικῆς καὶ τὰ τοῦ μαγειρείου ἐμπειρίαν,
 ὥστε ὁ φίλος αὐτοῦ Χίππελ εἰπέ ποτε περὶ αὐ-
 τοῦ, ὅτι ὅπως ἔγραψε «Κριτικὴν τοῦ ὀρθοῦ λό-
 γου» ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ «Κριτικὴν τῆς μα-
 γειρικῆς». Βιβλίον δέ τι γερμανικόν, ἐπιγραφό-

μενον «Τὸ πνεῦμα τῆς μαγειρικῆς», ἀποδίδει εἰς τὴν τέχνην ταύτην μέγιστον ἰδανικὸν ὕψος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἐτερος δὲ διάσημος συγγραφεὺς, ὁ Βριλάτ *Sabarin*, ἐπραγματεύθη περὶ μαγειρικῆς φιλοσοφικῶς καὶ μεθ' ἰκανῆς εὐφυΐας. Καὶ ἡ φυσιολογικὴ δὲ ψυχολογία πειράται νὰ καταδείξῃ τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν τῶν τροφῶν πρὸς τὰς διαφόρους διαθέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου θυμικοῦ. Τέλος δὲ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι φιλόσοφοι τινες ὑλισταί, τότε προήγαγον τὴν συναφείαν ταύτην τῶν τροφῶν πρὸς τὸ θυμικόν, ὥστε ἐξήνεγκον τὸ ὀλέθριον διὰ τὰς συνεπείας αὐτοῦ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀναπτύσσεται διανοητικῶς κατὰ τὴν τροφήν, ἢ τρώγει, εἰπόντες «ὁ ἀνθρώπος εἶνε ὅ,τι τρώγει»; Ἐνεκα τῆς συναφείας λοιπὸν τῆς μαγειρικῆς μετὰ τῆς φιλοσοφίας, νομίζομεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον δεόν νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Ἐπειδὴ ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς μαγειρικῆς ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ περὶ τὴν δευτέραν ἀσχολούμενος οὐδόλως πρέπει νὰ ἀμελῇ καὶ τῆς πρώτης· διότι ὁ θέλων νὰ παραγάγῃ τι ὄλον, ἀνάγκη νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων μερῶν, ἄλλως προσκρούει εἰς τὸν ἐπαγωγικὸν χαρακτῆρα τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἥτις ἐκ τῶν καθέκαστα πολυαριθμῶν περιπτώσεων ἐξάγει γενικὰ συμπέρασμα. Καὶ ἡ μέθοδος λοιπὸν τῆς ἐπιστήμης ἐκδιάζει τὸν φιλόσοφον ν' ἀσχοληθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Τὸ μαγειρεύειν τροφὰς ἢ ἔψειν συνίσταται εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ κατεργασίαν πρὸς εὐχερεστέραν αὐτῶν ἀφομοίωσιν ἐν τῷ σώματι. Ἡ ἔψησις λοιπὸν εἶνε πρᾶξις τεχνική, ἀπαιτούσα πῦρ, ἔψητήρια σκεύη, τεχνητὰ ἐργαλεῖα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα διότι προϋποθέτει πολλὰ τεχνητὰ παρασκευάσματα, εἰκάζομεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐμαγειρεύον ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν εἰς πολυαριθμούς πως κοινωνίας τὰς τροφὰς, καὶ δὴ ὅτι ἡ ἔψησις εἶνε προϊόν ἀνωτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι δὲ ἦτο δυνατόν νὰ ζήσωσιν τότε οἱ ἄνθρωποι ἄνευ μαγειρικῆς, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ σήμερον δύνανται νὰ ζήσωσιν ἄνευ αὐτῆς τρώγοντες ὠμὸν κρέας καὶ ὠμοὺς καρπούς, ἀποδεικνύουσι τὰ πρᾶγματα. Ἦθελον δὲ παρεκκλίνει μακρὰν τοῦ προκειμένου ὑμῖν θέματος, ἂν ἐπελαμβάνομην ἐνταῦθα τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου· ὁ βουλούμενος δύναται νὰ εὕρῃ ἀσθόνους ἀποδείξεις εἰς τὴν *Ἔθνολογίαν* τοῦ *Oscar Peschel*.

Τὸ πῦρ εἶνε τὸ πρῶτον πρὸς ἔψησιν βοήθημα. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε χρόνος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἠγνόουν τὸ πῦρ, καὶ ἡ ἔψησις βεβαίως δὲν ἦτο ἐν χρήσει. Ἀλλ' ἔχο-

μεν ἄρα γε λόγους πρὸς παραδοχὴν τοιούτου τινος προϋπάρχοντος ἀπύρου χρόνου; Ἐὰν ἀναδράμωμεν εἰς παλαιὰς καὶ νεωτέρας πληροφορίας, ὄντως ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὸ πῦρ. Ἀλλ' ἀκούσωμεν τὰς ἰδίας ταύτας πληροφορίας καὶ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων.

Ὁ ἱεραπόστολος πάτερ *Lasfiteau*, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Mœurs des sauvages Américains*», ἐν ἔτει 1724, γράφει κακῶς, ὅτι ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὸ πῦρ· ἀπόδειξιν τοῦλάχιστον τούτου δὲν φέρει. Ὁ πάτερ *Λομβάρδος*, Ἰησοῦίτης, ἐπισκεφθεὶς τῷ 1730 τὸ Κουρού εἰς τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν Γουάναν, ἄνω τῆς Βραζιλίας, περιγράφει τὴν φυλὴν τῶν Ἀμικουανῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐαπάκ. «Ὁ λαὸς οὗτος, λέγει, ὁ τέως ἀγνώστος, εἶνε ἀγριώτατος· οὐδόλως γνωρίζει τὸ πῦρ». Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰδήσις αὕτη μένει ἀναπόδεικτος. Ἐπίσης ὀλίγον δυνάμεθα νὰ πιστεῦσωμεν τὴν ἀναπόδεικτον ῥῆσιν τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι ὑπάρχουσι γένη τινὰ ἀνθρώπων «χωρὶς πυρὸς ποιοῦμενα τὴν διαίταν».

Κατὰ τὰς γαλλικὰς ἐκστρατείας ἐπὶ τῆς ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος εἰς τὰς Καναρίους νήσους, οἱ νῦν ἐκλελειπότες αὐτόχθονες αὐτῶν, οἱ Γουάγχοι, ἐγνωρίζον οὐ μόνον ν' ἀνάπτωσι πῦρ, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Εἰς βιβλίον τι ὀμως γραφὲν περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρει ὁ Ἀρτώριος *Γαλιάρο* «ὅτι οἱ κάτοικοι οὗτοι πρὸ παρελθόντων χρόνων ἔτρωγον ὠμὸν τὸ κρέας ἔνεκεν ἐλλείψεως πυρός». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς διηγεῖται καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ ἀνθρώπων ἀγνοούντων τὸ πῦρ. Ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1529 ὁ *Alvaro de Saavedra* ἐπλευσεν ἀπὸ τῶν Μολούκων νήσων πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τοῦ Μεξικοῦ, ἀνεκάλυψε μεταξὺ τῆς 10" ἢ 12" β. πλ. πλῆθος μικρῶν ἀλιτενῶν νησιδρίων, περφυτευμένων ὑπὸ χλόης καὶ φοινίκων, τὰς ὁποίας ὠνόμασε *Κήπους* *Los Jardines*. «Οἱ αὐτόχθονες, λέγει οὗτος, δὲν εἶχον οἰκιακὰ ζῶα, ἦσαν ἐνδεδυμένοι διὰ λευκοῦ ἐκ χάρτου ὑφάσματος, ἀντὶ ἄρτου ἔτρωγον κοκκοκάρυα καὶ ὠμοὺς ἰχθύς, τοὺς ὁποίους ἤγρευον διὰ τῶν λέμβων, ἃς κατεσκευάζον ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὰ παράλια αὐτῶν ἐκβραζομένων ξύλων διὰ τῶν κογχίνων αὐτῶν ἐργαλείων. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐφοβοῦντο βλέποντες τὸ πῦρ, διότι οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ αὐτό». Ἡ πληροφορία αὕτη συνάδει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀγνοίαν τοῦ πυρὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῶν οἰκούντων τὰς Καναρίους νήσους· καὶ πηγάζει ἐξ αὐτόππου μάρτυρος. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν καὶ ταύτην μῦθον, καὶ ἐὰν καὶ ὄλαι αἱ ἄλλαι μαρτυραὶ ἀποδειχθῶσιν ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς ὡς ἀνακριβεῖς.

Ἐν ἔτει 1700 διηγεῖται ὁ Ἰησοῦίτης πάτερ

Le Gobien, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Histoire des Isles Mariannes*», περὶ τῶν κατοίκων τῶν νήσων Μαριάνων τὰ ἐξῆς· «Ἐκπληκτικὸν λίαν καὶ ἀπίθανον εἶνε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οὐδέποτε εἶδον πῦρ. Τὸ ἀναγκαιότατον τοῦτο στοιχεῖον ἦτο παρ' αὐτοῖς ὅλως ἄγνωστον. Δὲν ἐγίνωσκον οὔτε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, οὔτε τὰς ιδιότητας· ἐξεπλάγησαν δὲ τὰ μέγιστα ὅταν κατὰ τὴν ἀποθίβασιν τοῦ Μαγελάνου εἶδον κατὰ πρῶτον ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων αὐτῶν πῦρ, ὅπερ κατέκαυσε περὶ τὰς 50 καλύβας πρὸς τιμωρίαν διὰ τὰς ἐνοχλήσεις, ἃς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρέσχον εἰς τὸν Μαγελάνον. Τὸ κατ' ἀρχῆς ἐθεώρουν τὸ πῦρ ὡς εἶδος τι ζώου, προσφουμένου ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ κατατρώγοντος αὐτά· ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐπλησίασαν πρὸς αὐτὸ, ἐκάησαν, ἐξεπλάγησαν οἱ λοιποὶ, μόνον δὲ πόρρωθεν προσέβλεπον εἰς αὐτὸ, ἐκ φόβου, ὡς ἔλεγον, μὴ δηλωθῶσιν ἢ πληρωθῶσιν ὑπὸ τῆς θανατηφόρου ἀναπνοῆς τοῦ φοικιδόου τούτου ζώου».

Ἄλλὰ πόθεν ἤρθε τὰς εἰδήσεις ταύτας ὁ *Le Gobien*, ὅστις ἔγραψεν 180 ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν Μαριάνων καὶ Φιλιππίνων ὑπὸ τοῦ Μαγελάνου; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν ὅτι ὁ σύντροφος τοῦ Μαγελάνου Ἀντώνιος Πιγαρέττας περιέγραψε κατ' ἔκτασιν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν νήσων ἐκείνων, οὐδαμοῦ δὲ οὔτε ὑποδηλοῖ κἀν, ὅτι τὸ πῦρ ἦτο παρ' αὐταῖς ξένον. Βεβαίως δὲ δὲν ἤθελε διαφύγει τῆς προσοχῆς αὐτοῦ γεγονὸς τόσῳ ἀξιοπερίεργον. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὁ *Le Gobien* ἐβάσισθη ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν ἐτέρου τινὸς συγγράμματος τοῦ *Horn*, γράψαντος 130 ἔτη μετὰ τὴν Πιγαρέτταν, περὶ τῆς ἀρχηγόου καταστάσεως τῶν Ἀμερικανικῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἐνθα ἀναφέρονται φυλαὶ τινες μὴ ἔχουσαι πῦρ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ *Horn* ἀναφέρει καὶ τοὺς ἤδη μνημονευθέντας κατοίκους τῶν Φιλιππίνων καὶ τοὺς τῶν Κήπων νήσων, περὶ ὧν εἶδομεν, ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία ἀν μεταχειρίζοντο πῦρ, παρὶσάγει δ' ἐξ ἰδίας γνώμης καὶ τοὺς κατοίκους τῶν Φιλιππίνων, καὶ ἐπειδὴ ὁ Μαγελάνος εἶχεν ἀνακαλύψει συγχρόνως τὰς Φιλιππίνας καὶ Μαριάνας, ἐκ τούτου φαίνεται συνεπέβαιεν ὁ *Le Gobien* ὅτι ὅ,τι ἀρμόζεται διὰ τὰς Φιλιππίνους νήσους ἀρμόζεται καὶ διὰ τὰς Μαριάνας καὶ διὰ τοῦτο ἀναφέρει τοὺς κατοίκους αὐτῶν ὡς μὴ μεταχειριζομένους τὸ πῦρ. Καὶ ἡ διήγησις λοιπὸν αὕτη φαίνεται ἡμῖν φαντασιώδης, καθόσον μάλιστα δυνάμεθα καὶ ν' ἀποδείξωμεν πόθεν ὁ Ἰησοῦτης οὗτος ἔλαβε τὰ καθέκαστα μέρη τοῦ μύθου τούτου, θν ἀναφέρει. «Κατ' ἀρχάς, λέγει, ἐθεώρουν οἱ κάτοικοι τὸ πῦρ ὡς ζῶον προσφουμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ καταβιβρωσκον αὐτό». Ἡ γνώμη αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου περὶ τῶν Αἰγυπτίων· «Οἱ Αἰγύπτιοι νομίζουσιν, ὅτι τὸ πῦρ εἶνε ζῶον

ἐμψυχον κατεσθίον πᾶν ὅ,τι συλλάβῃ, κορσθὲν δὲ τροφῆς συναποθνήσκει μετὰ τῆς καταποθείσης βορᾶς». Τὸ δὲ ἄλλο μέρος τοῦ μύθου, ὅτι οἱ κάτοικοι ἐπλησίασαν πρὸς τὸ πῦρ ἀρόπως καὶ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ὅτι τότε μόνον ἀπεμακρύνθησαν, ὅταν ἐδήχθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὑπομιμνήσκει χωρίον τι τοῦ ἀρχαίου γεωγράφου Πομπονίου Μέλα· «Ἐν Αἰθιοπία ζῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες τόσῳ πολὺ ἐχάρησαν ὅταν εἶδον πῦρ κατὰ πρῶτον, ὥστε ἐνηγαλίσθησαν τὰς φλόγας καὶ ἔκρυψαν καιόμενα πράγματα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν μέχρις οὗ ἐκάησαν».

Ἡ τελευταία τέλος πληροφορία, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1830 περὶπου ἔτους. Εἰς τὸ σύγγραμμα περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐστρατείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ τὸν διοικητὴν *Wilkes*, ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Φακαάφω· «Οὐδαμοῦ ἀνευρέθη ἔχνος θέσεων, ἐν αἷς ὑπεδεικνυέτο πως ἔψησις τροφῶν, οὔτε εἶδομεν ἔχνος πυρὸς· πιστεύεται δὲ, ὅτι τρώγουσιν οἱ κάτοικοι τὰς τροφὰς αὐτῶν ὠμάς. Ὑποστηρίζεται δὲ ἡ γνώμη αὕτη καὶ ἐκ τῆς ἐπιμελείας καὶ περιεργείας μετ' ἧς οἱ ἐγχώριοι ἐθεώρουν πῶς ἐκ τοῦ χάλυθος καὶ τοῦ λίθου ἀνεπήδων σπινθῆρες καὶ πῶς ἐζήρχετο καπνὸς ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν σιγαριζόντων». Ἄλλ' ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ὑπάρχουσι πληροφορίες, δι' ὧν ἀποδεικνύται, ὅτι τὸ πῦρ ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς κατοίκους τούτους. Ὁ ἐθνογράφος τῆς ἐστρατείας ταύτης *Halle*, οὐ μόνον μνημονεύει καπνοῦ ἀποθρῶσκοντος ἀπὸ μιᾶς τῶν γειτόνων νήσων, ὀνομαζομένης Ἰόρκης, ὡς σημείου ὅτι ἦτο κωπημένη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων τῆς Φακαάφω ἀναφέρει τὴν λέξιν *api*, σημαίνουσαν πῦρ. Πλὴν τούτου, ὀλίγα τινα ἔτη βραχύτερον διηγείται ἡμῖν ὁ ἱεραπόστολος *Γ. Τύρτερ* μῦθον ἐγχώριον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πυρὸς, ὑπομιμνήσκοντα τὸν Ἑλληνικὸν τοῦ Προμηθέως, τὸν ὁποῖον θέλομεν ἀναφέρει παρακατιόντες· εἶτα ἐμιλεῖ περὶ διαφόρων ἐπὶ τοῦ πυρὸς διατάξεων, ἐξ ὧν εἰκόζομεν, ὅτι δυνατὸν ὁ *Wilkes* νὰ περιέπεσεν εἰς πλάνην ἀρνηθεὶς τὴν γνώσιν τοῦ πυρὸς εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Φακαάφω. Διότι κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ταύτας διατάξεις ἀπηγορεύετο τοῖς κατοίκους τὸ ἀνάπτειν φῶς ἢ πῦρ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐν ὥρᾳ νυκτός· καὶ πρὸς ἔψησιν δὲ τῶν φαγητῶν ἦτο ἐν χρήσει κοινόν τι μαγειρεῖον, ὥστε τὰ ἔχνη τοῦ πυρὸς ἔλλειπον ἐντελῶς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν. Ταῦτα πάντα, πρὸς δὲ ἡ βρωσις ὠμῶν ἰχθύων, ἡ ἐκπληξίς τῶν ἐγχωρίων ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ καπνοῦ τῶν ξένων καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς χάλυθος καὶ πυρίτου λίθου, ὤθησαν τὸν *Wilkes* νὰ φαντασθῇ, ὅτι οἱ νησιῶται ἐκεῖνοι δὲν ἐγνωρίζον ὅλως τὸ πῦρ.

Ἄλλ' ἐν ἀποκρούομεν ὡς ἀνακριβεῖς τὰς

διηγήσεις περί ανθρώπων, οἵτινες καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πιθανῶς δὲν ἐγνωρίζον τὸ πῦρ, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ πράξωμεν ταῦτ' ἀνακρινώσκοντες διηγήσεις ἐξιστορούσας ἰδιαζούσας τινὰς μεταβατικὰς περιόδους, δηλαδὴ διηγήσεις περί ανθρώπων, οἵτινες γνωρίζουσι μὲν καὶ μεταχειρίζονται τὸ πῦρ, δὲν δύνανται ὅμως αὐτοὶ μόνοι ν' ἀνάψωσιν αὐτό.

Ὁ Backhouse ἤκουσέ ποτε ἐγχωρίου τινὸς τῆς νήσου τῆς Αὐστραλίας Τασμανίας διηγουμένου, ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ πρὸ τῆς μετ' Εὐρωπαϊῶν γνωριμίας δὲν εἶχον οὐδὲν μέσον ν' ἀνάπτωσι πῦρ, ὅτι εἶχον λάβει αὐτὸ ὡς δῶρον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι κατὰ τὰς ὁδοιπορίας αὐτῶν αἰετοίτε ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πυρσοὺς, ἐὰν δ' οὗτοι κατ' ἀτυχίαν ἐσθύνοντο, ἤναπτον αὐτοὺς ἐκ τῆς μὴ ἀποσβεσθείσης τέφρας τοῦ τελευταίου αὐτῶν σταθμοῦ, ἢ ἐὰν τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, ἔφερον τὸ πῦρ ἐξ ἄλλων ὁμῶρον φύλων. Ἡ περίεργος αὕτη εἰδήσις ἐπιβεβαιούται ἐντελῶς καὶ ὑπὸ ἄλλου ἐρευνητοῦ, τοῦ Millingan. Κατ' αὐτὸν ἐν Τασμανίᾳ ὑπάρχει ὁ μῦθος, ὅτι τὸ πῦρ ἐβρίσθη δίκην ἀστέρος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ δύο ἐγχωρίων Τασμανῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων εἰσέτι. Οὗτοι δὲ εἶνε οἱ δίδυμοι ἀστέρες, οἱ ὑφ' ἡμῶν ὀνομαζόμενοι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης. Οὕτως οἱ Τασμανοὶ ἔχουσι μὲν τὸ πῦρ, δὲν δύνανται ὅμως αὐτοὶ ν' ἀνάψωσιν, ἀλλὰ φέρουσι πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν.—Καὶ ἐν τῷ συλλόγῳ τῆς Βρετανικῆς ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1864 διηγήθη ὁ Mae Donall Stuart, ὅτι οἱ ἐγχώριοι τῆς δυτικῆς Αὐστραλίας δύνανται, τρίβοντες δύο τεμάχια ξύλου ὑπεράνω σωροῦ ξηροῦ χόρτου, ν' ἀνάψωσι πῦρ· εἰς τὰ ἔθρηκα δὲ αὐτῆς ἢ πρᾶξις αὕτη εἶνε ἄγνωστος· οἱ ἄνθρωποι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τοὺς πυρσοὺς, οἵτινες ὅταν σβεσθῶσιν ἀναγκάζουσι τοὺς Αὐστραλιανοὺς νὰ πορεύωνται μακρὰν πρὸς ἀναζήτησιν πυρὸς ἀπὸ ἄλλων φύλων.

Δι' ἡμᾶς τοὺς διὰ τῶν πυρῶν τάχιστα παράγοντας πῦρ, αἱ πληροφορίαι αὐταί, καίπερ ὑπὸ ἀξιόπιστων παρατηρητῶν λεγόμεναι, φαίνονται ἀπίθανοι. Ἀλλ' ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι τὰ πυρῆα ἡμῶν παράγουσιν ἀστραπηδὸν πῦρ, διότι κατασκευάζονται διὰ πολυπλόκου ἐργασίας καὶ προπαρασκευῆς ὑπὸ πολυαριθμῶν χειρῶν καὶ ὅτι φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἐλόκληρον βιομηχανίαν, ὅτι πρὸ 50 μόλις ἐτῶν καὶ παρ' ἡμῖν τόσῳ ἦτο κοπιώδης ἡ παραγωγὴ πυρὸς διὰ τοῦ χάλυθος καὶ τοῦ λίθου, ὥστε ἐπρωτίμων ἐνίοτε οἱ ἄνθρωποι ν' ἀφίνωσι τὸ πῦρ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν τῇ ἐστίᾳ ὑπὸ τὴν τέφραν, ὅπως καὶ νῦν ἔτι συμβαίνει εἰς πολλὰ χωρία· ἐὰν ἀναλογισθῶμεν εἶτα ὅτι ἡ παραγωγὴ τοῦ πυρὸς παρὰ τοῖς ἀγρίοις διὰ τριβῆς δύο ξύλων εἶνε ἔτι ἐργαδωστέρη, ἀπαιτοῦσα ἐνίοτε πολλῶρον ἐργασίαν πολλῶν ἰσχυρῶν ἀνδρῶν, ὅτι ἕνεκα τούτου πολλὰ

ἄλλα ἄγρια φύλα ζητοῦσι νὰ διατηρῶσι τὸ πῦρ ἄσβεστον, π.χ. οἱ Ἀνδαμάνοι ἐντὸς τῶν κοίλων κορυφῶν τῶν δένδρων, ὅπως οἱ μεταξὺ Μισισσιπίη καὶ Μισσοῦρη οἰκοῦντες Σιούζιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι ἕνεκα τῆς δυσχερείας ταύτης οἱ ἱερεῖς φύλου τινὸς Ἰνδιάνων, ὀνομαζομένου τῶν Μουσκόγε, ἐκλήθησαν πυρκαεῖς, ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παρὰ τοῖς ἀγρίοις Δαμαράς τῆς Ἀφρικῆς αἱ θυγατέρες τοῦ ἡγεμόνος εἰσὶν ὑποχρεωμέναι νὰ διατηρῶσιν ἄσβεστον πῦρ, ὡς ἅγιον θεωρούμενον καὶ τιμώμενον, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐνταῦθα ἀνακαλύπτομεν τὴν ἀληθῆ ἀρχὴν τῶν Ἑστιάδων, τῶν ναῶν τῶν ἐθνικῶν καὶ τῆς αἰωνίου λυχνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐὰν τέλος πρὸς τοῦτοις ἀνευρίσκωμεν καὶ πρὸ ἡμῶν τὰ σοιχειώδη ἔργη τῆς χροنيκῆς ἐκείνης περιόδου, καθ' ἣν τὸ πῦρ, οὕτως εἶπεῖν, ἐτίθασσέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὕτως ὥστε πολλοὶ λόγοι ἐπικυροῦσι τὸ ἀληθὲς τῶν μαρτυριῶν, ὧν πρὸ ὀλίγου ἐμνήσθημεν, τότε ἤθελε φανῆ εἰς ἡμᾶς ἦττον ἀμφίβολον τὸ στάδιον τῆς μεταβάσεως, οὕτινος ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Ἄλλ' εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προχωρήσωμεν καὶ περαιτέρω εἰς τὰ συμπεράσματα ἡμῶν· ν' ἀναχθῶμεν δηλ. ἀληθῶς εἰς χρόνους καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι οὐδὲν εἰσποιοῦντο χρῆσιν πυρὸς. Τί δὲ μᾶς ἐξαναγκάζει πρὸς τοῦτο;

Πρῶτον, πᾶν ὅ,τι ὑποστηρίζει τὴν νεωτέραν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ὄντων ἀτελεστέρων. Ἐὰν ἡ θεωρία αὕτη εἶνε ὀρθή, ἀναγκαῖα ταύτης συνέπεια εἶνε καὶ ἡ ὑπαρξὶς ἀνθρώπων ἀπύρων.

Δεύτερον, ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου χρόνου συνηγορεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀναψὶς τοῦ πυρὸς παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, οὐδ' αὐτῶν τῶν πεπολιτισμένων ἐξαιρουμένων, εἶνε τέχνη κοπιωδωστάτη καὶ πολὺπλοκος, ἥτις, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη τέχνη, θὰ ἔλαβέ ποτε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς δι' ἀκρίβων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐργαλείων.

Τρίτον, ἡ ἱερότης τοῦ πυρὸς ἢ παρ' ἅπασιν τοῖς μὴ ἀνεπτυγμένοις λαοῖς ἀπαντῶσα, καὶ ἥτις οὐδόλως εἶνε κατωτέρα, οὔτε θεωρεῖται ὡς δευτερεύουσα συνέπεια τῆς λατρείας τοῦ Ἥλιου. Ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος σχετίζεται καὶ οἰκειοῦται οἰονδήποτε κατὰ πρῶτον ἐπιβληθὲν διὰ τοῦ μεγαλείου φυσικὸν φαινόμενον, τοσοῦτῳ τοῦτο ἀποβάλλει κατὰ μικρὸν τὸν σεβαστὸν φόβον ἢ τὸν δι' αὐτοῦ παραγόμενον θαυμασμὸν, ὅστις ἐπλήρωσε κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον ἱεραῆς φρικῆς καὶ ἠγάγεν αὐτὸν εἰς θρησκευτικὴν λατρείαν. Ὅσῳ ὅμως νεώτερον καὶ πρωτοφανές εἶνε τὸ φαινόμενον τοῦτο, τοσοῦτῳ πληροὶ αὐτὸ ἀξιοσέβαστος φρικῆ. Οὕτως ὁ γενικὸς θρησκευτικὸς σεβασμὸς τοῦ πυρὸς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι τὸ φαινόμενον

σειως αὐτοῦ, ἢ καὶ τούτου ὑποτιθεμένου πιθανοῦ, πάλιν ἤθελε σθεσθῆ ποτε τὸ πῦρ, χωρὶς ὁ ἕδιος νὰ δύναται ἐκ δευτέρου ν' ἀνανεώσῃ αὐτό. Τοῦτο δὲ κυρίως εἶνε τὸ ζήτημα μόνος νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ ἀνάπτειν τὸ πῦρ.

Ἀφ' ἑτέρου πολλαχοῦ τῆς γῆς ὑπάρχουσι πηγαὶ πύρινοι, δηλαδὴ πηγαὶ ῥέουσαι νάφθα καὶ ἐξατμίζουσαι εὐάναπτα αἲρια, π.χ. ἀνθορακοῦχον ὑδρογόνον. Ἀναφέρω ἐνταῦθα μόνον τοιαύτας πηγὰς εἰς τὰς Ἰνωμένας Πολιτείας, τὴν Κίναν, τὴν Ἰταλίαν, πρὸ πασῶν ὅμως τὰ ἱερὰ πυρὰ τῆς χερσονήσου Ἀφγερωνίας ἐν Βακού τῆς Κασπίας θαλάσσης, πρὸς ἣν ἐπορευθήσαν οἱ εὐλαβεῖς πυρολάτραι Πάρσοι «ὅπως ἴδωσι τὸν φλογέοντα αὐτῶν θεὸν κατὰ πρόσωπον». Τέλος ἡ γῆτιν ἡμῶν σφαῖρα κυκλοῦται ὑπὸ ζώνης ἠφαιστειῶν ὄρεων, ὧν αἱ λαβῶδεις ἐκχύσεις ἠδύνατο νὰ γνωρίσωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ εὐεργετήματα τοῦ πυρός. Ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος ἀναφέρει, ὅτι εἴκοσιν ὄλα ἔτη μετὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ Ἰορούλο ἐν Μεξικῶ ἠδύνατο ν' ἀναφλεχθῶσι μικρὰ ξυλάρια τιθέμενα ἐπὶ τῆς πυρίνης λάβας τῆς ἐκχυθείσης περὶ τὸν κρατῆρα.—Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ λάβα καὶ εἰς μίαν ὄλην γενεάν ἀνθρώπων παρεῖχεν ἀδιαλείπτως νέον πῦρ, θὰ ἐψύχετο ἐπὶ τέλους, οὕτω δὲ ἤθελε καταλίπει πάλιν τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως καὶ πρότερον, ἀνευ πυρός. Καὶ ἀπὸ τῶν ἠφαιστειῶν λοιπὸν δὲν ἠδύνατο ὁ ἀνθρώπος νὰ διδαχθῆ τότε τὴν τέχνην τοῦ ἀνάπτειν αὐτὸς τὸ πῦρ, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται τὰ πάντα.

Πόθεν λοιπὸν ἐδιδάχθη τοῦτο;

Ὅπως προσεγγίσωμεν εἰς λύσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ζητήματος θεωρήσωμεν τὰς ἀρχικὰς μεθόδους, ἃς καὶ σήμερον ἔτι μεταχειρίζονται οἱ ἀπολίτιστοι λαοὶ πρὸς ἀναψίν τοῦ πυρός, αἵτινες καὶ παρὰ τοῖς προγενεστέροις ἡμῶν ἀπανταχοῦ ἦσαν ἐν χρῆσει. Ἡ συνήθεστέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν πρὸς ἄλληλα τριβὴν δύο ξύλων διαφόρου σκληρότητος, εἴτε τριβομένου τοῦ σκληροτέρου ἐπὶ τοῦ μαλακωτέρου, ἢ διατρυπώμενου τοῦ μαλακωτέρου καὶ τριβομένου ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ σκληροτέρου περιστροφικῶς μέχρις ἀναφλέξεως τοῦ μαλακωτέρου. Πλὴν τῆς μεθόδου ταύτης ἀπαντῶμεν καὶ ἄλλην τινα, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἀμερικῇ, παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς γῆς τοῦ πυρός (Φαουερλανδοῖς), ὅπως καὶ παρὰ τοῖς βορείοις Ἀμερικανικοῖς Ἰνδιάνοις καὶ τισιν Ἑσκιμῶ. Κατὰ ταύτην πλῆσσονται πυρίτης λίθος ἐπὶ τεμαχίου σιδήρου, οὕτω δὲ γεννῶνται σπινθῆρες, οἵτινες λαμβανόμενοι ὡς ἔκκαυμα ἐπὶ ξηροῦ χόρτου ἢ ἐρύων γεννῶσι τὴν φλόγα. Τέλος παρατηρήθη ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ ὅτι οἱ Νιγηρίται παράγουσι πῦρ τρίβοντες πυρίτην λίθον ἐπὶ ξύλου ἐφ' οὗ δίσπειραν ὀλίγην ἄμμον. Οὕτω παρ' ἅπασιν τοῖς ἀπολίτιστοις λαοῖς ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον

εἰσὶν αἱ πρῶται ὕλαι πρὸς ἀναψίν πυρός καὶ δὴ τριττῶς ἐνούμεναι, ξύλον μετὰ ξύλου, λίθος μετὰ λίθου καὶ ξύλον μετὰ λίθου.

Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ὅμως ἀρχαιολογίας γνωρίζομεν, ὅτι ὁ λίθινος αἰὼν προηγήθη τοῦ μεταλλίνου, δηλ. ὅτι ὑπῆρξέ ποτε χρόνος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι οὐδόλως ἐγίνωσκον νὰ μεταχειρίζωνται καὶ ἐπεξεργάζωνται τὰ μέταλλα, ἀλλὰ κατεσκεύαζον πάντα τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικὰ αὐτῶν σκευὰ ἀποκλειστικῶς ἐκ λίθου καὶ ξύλου ἢ ἐξ ὀστῶν καὶ κεράτων ζώων. Κατὰ τὸν λίθινον ὅμως τοῦτον αἰῶνα διακρίνονται σαφῶς δύο περίοδοι· ἡ περίοδος τῶν ἀθήκτων καὶ ἡ τῶν τεθηγμένων λιθίνων σκευῶν ἢ περίοδος δηλ. καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπος μετεχειρίζετο τὸν λίθον ὡς σκεῦος, ὅπως ἐλάμβανεν αὐτὸν ἐκ τῆς φύσεως, ἢ τὸ πολὺ ἔθραυε μόνον τὰς γωνίας αὐτοῦ καὶ τὰς ἐξοχὰς, καὶ ἡ περίοδος, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιτηδεύτης τῶσιν προὐχώρησεν, ὥστε κατεσκευάζοντο ἐστιλβωμένα καὶ κομψὰ ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα λίθινα διὰ τῆς τρίψεως τῶν πρὸς τοῦτο ὠρισμένων λίθων.

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων δὲ ἐργαλείων τοῦ λιθίνου αἰῶνος τὴ πλεῖστον συνίσταται ἐκ πυρίτου λίθου· τὸ μὲν διότι ὁ λίθος οὗτος εἶνε τὰ μάλιστα ἀπανταχοῦ διαδεδομένος, τὸ δὲ διότι διὰ μιᾶς πλήξεως σχίζεται εἰς σύμμετρα, ἐλασματοειδῆ, ἑκακμα τεμάχια, μικρὰ καὶ μεγάλα.

Ἐκ τῶν ἀναμφηρίστων τούτων γεγονότων ἐξάγεται ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐξηγοῦσα ἐντελῶς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πυρός. Κατὰ τὴν θραῦσιν καὶ πλῆξιν τῶν λίθων ἀνεπηδῶν σπινθῆρες, τὸ δὲ λάμπον τοῦτο φαινόμενον ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχεγόνου ἀνθρώπου, ὅστις, σημειωτέον ἐνταῦθα, ἠδύνατο νὰ παράγῃ αὐτὸ ὀσάκις ἠθέλεν. Ἀλλὰ βραδύτερον δὲν ἐσχίζον μόνον τοὺς λίθους, ἀλλὰ καὶ ἠκόμιζον αὐτοὺς ἀπλούστατα, τρίβοντες ἐπ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων. Ἐὰν ὅμως τρίψωμεν δύο τεμάχια λίθου τινὸς πυριτικοῦ ἰσχυροῦς μετ' ἀλλήλων, βλέπομεν εὐθὺς λάμψιν ἀναδιδομένην. Διὰ τῆς πλῆξεως δὲ τῶν λίθων αὐξάνεται ἡ λάμψις αὕτη τὰ μέγιστα καὶ δὴ κατὰ τὸ διάφορον εἶδος τοῦ λίθου μεταβάλλεται εἰς διάφορα ἀλλοιούμενα λαμπρὰ χρώματα.

Ῥίπτοντες νῦν ἀπλοῦν τι βλέμμα ἐπὶ τῶν ὠραιότατα ἐξεργασμένων σκευῶν τοῦ λιθίνου αἰῶνος πειθόμεθα, ὅτι πρὸς σχηματισμὸν τῶν ποικίλων αὐτῶν μορφῶν κατεβάλλετο μεγάλη ἐργασία διὰ πλήξεως καὶ τριβῆς, διότι μόνον διὰ τῶν δύο τούτων τρόπων ἦτο τότε δυνατὸν νὰ κατασκευασθῶσι τὰ σκευὰ ταῦτα. Οὕτως ἐτρίβετο καὶ ἐθήγετο ὁ λίθος ἐπὶ λίθου, καὶ οὕτω παρήγετο ἡ λάμψις. Ἀλλὰ καὶ τὰ ξύλα εἰργάζοντο τότε οἱ ἄνθρωποι εἴτε διὰ λίθων, εἴτε, ἐὰν ταῦτα ἦσαν μαλακώτερα, διὰ σκληροτέρων ξύλων, διότι μόνον λίθινα καὶ ξύλινα ἐργαλεῖα ὑπῆρχον. Καὶ εἰς τὸ ξύλον λοιπὸν αἱ λεπταὶ

μορφαί, οἵαι ἢ στοργγγύλωσις αὐτῶν ἢ ἡ διά-
 τρησις, ἐγίνοντο μόνον διὰ θήξεως καὶ τριβῆς.
 Τριβόμενον ὅμως τὸ ξύλον διὰ λίθου ἢ διὰ σκλη-
 ροτέρου ξύλου ἐξήγε λάμψιν, ἐκ ταύτης δὲ πα-
 ρήγετο μικρὰ πυράκτωσις, ἐξ ἧς τέλος, τῆς τρι-
 βῆς παρατεινομένης, ἐξήπτετο φλόξ. Βραδύτερον
 ἐτρίβον πρὸς ἀναψιν πυρὸς σκληρὸν ξύλον ἐπὶ
 μαλακοῦ· διότι ἐκ πείρας ἐδιδάχθησαν, ὅτι οὕ-
 τω τάχιστα καὶ εὐχερέστατα παράγεται πῦρ.
 Διὰ τοῦ τρόπου τούτου λοιπὸν κατὰ τὴν πα-
 ρασκευὴν τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐργαλείων ὠδηγή-
 θη ὁ ἄνθρωπος εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ πυρὸς, οὗ-
 τω δὲ μόνον ἐξηγεῖται ἡ κυρία αἰτία δι' ἣν
 οὗτος δὲν ἐξεπλήσσετο πλέον πρὸ τοῦ πυρὸς,
 ὅπως πρὸ τῆς αἰφνης ἀναδυοῦσης φλογὸς τοῦ
 κεραυνουμένου δένδρου ἢ τοῦ βροντῶντος καὶ
 φλόγας ἀποπτύοντος ἠφαιστείου, ἀλλὰ συνε-
 θίσθη κατὰ μικρὸν, ἀνακαλύψας πρῶτον μὲν τὸ
 ἀπλούστατον φαινόμενον τοῦ πυρὸς, τὴν ἀπλὴν
 ἀναπήδησιν τῶν σπινθήρων, εἶτα τὴν λάμψιν,
 εἶτα τὴν πυράκτωσιν, τέλος δὲ τὴν φλόγα. Ἐ-
 νεκα τούτου δευτέρον ἐξηγεῖται, ὅτι ἠδύνατο νὰ
 παράγῃ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ὅπου καὶ ὅταν ἤ-
 θελε· τρίτον δὲ, ὅτι ἐγένετο ἀληθῶς κύριος τοῦ
 πυρὸς, γυγονότα, ἅτινα κατὰ τὰς ἄλλας πρό-
 τερον δοθείσας ἐξηγήσεις ἔμενον ἀνεξήγητα.

Ἡ ἀνακάλυψις λοιπὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ
 πυρὸς ἀνάγεται χρονολογικῶς εἰς τὴν πρώτην
 χρῆσιν τῶν λίθων καὶ ξύλων ὡς πρωτογόνων
 ἐργαλείων. Ῥίπτοντες δὲ τὸ βλέμμα ἡμῶν καὶ
 ἐπὶ τῆς φύσεως βλέπομεν ἀνάλογόν τι δυνάμενον
 νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄλλη τούτου ἀπόδειξις, ὅτι δηλ.
 οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι δὲν μεταχειρίζονται
 μὲν τὸ πῦρ, μεταχειρίζονται ὅμως ξύλα καὶ λί-
 θους, τὸ μὲν ὡς ἐργαλεῖα π.χ. πρὸς θραῦσιν
 καρῶν, τὸ δὲ ὡς ὄπλα πρὸς ὑπεράσπισιν. Πρὶν
 ἢ δὲ ὁ ἄνθρωπος γνωρίσῃ ὅλας τὰς ιδιότητας
 τοῦ πυρὸς καὶ πρὶν ἢ μεταχειρισθῇ αὐτὸ ποικι-
 λοτρόπως, ὅπως ἡμεῖς σήμερον, παρῆλθεν ἀναμ-
 φιδῶς παμμεγίστη χρονικὴ περίοδος. Ἄλλ'
 ὅτι ἡ ἐφευρέσις αὐτῆ τῆς ἀνάψεως τοῦ πυρὸς ἀ-
 νήκει ἐν γένει εἰς τὰς μεγάλας ἐφευρέσεις, μά-
 λιστα δὲ ὅτι ἀποτελεῖ ἀφρητρίαν σπουδαιοτά-
 των ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος μεταβολῶν,
 ἀπλῆ παρατήρησις θὰ σαφηνίσῃ. Φαντασθῶμεν
 αἰφνης ἀπὸ τῶν νεωτέρων χρόνων τὴν χρῆσιν
 τοῦ πυρὸς ἀφαιρουμένην ὅλην ἢ βιομηχανία ἡ-
 μῶν, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐπιμιξία, αἱ τέχναι καὶ
 αἱ ἐπιστήμαι, ὅλαι αἱ εὐχολαίαι καὶ αἱ ἀνάγκαι
 βίου πεπολιτισμένου, ἤθελον αἰφνης παύσει,
 μετ' ὀλίγα δὲ ἔτη ἠθελόμεν φθάσει εἰς βαθμί-
 δα ἀναπτύξεως κατωτέραν τῶν κατοίκων τῆς
 γῆς τοῦ πυρὸς, διότι καὶ οὗτοι μεταχειρίζονται
 πῦρ. . . .

ἔκταται τὸ τέλος.

Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μετεβιβάζετο, ἐν τῇ
 αἰχογενεῖᾳ τῶν Κοντογιαννιάων τῆς Φθιώτι-

δος, ὡς ἱερὸν κειμήλιον, ἢ σπάθη τοῦ γέροντος
 Κοντογιάννου, ἐφ' ἧς ἑλληνιστὶ γεγραμμένοι ἀ-
 νεγινώσκοντο οἱ ἐξῆς στίχοι :

Ἄποιοι τυράννοιοι δὲν ψηφεῖ
 Κ' ἐλεύθεροιοι σὸν κόσμον ζῆ,
 Δόξα, τιμὴ, ζωὴ τοῦ
 εἶν' μόνον τὸ σπαθὶ τοῦ.

Τὸ ἐπόμενον διήγημα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Ἐρνέστου
 Βέγγερτ, μετεφράσθη δ' ἐκ τινος τῶν τελευταίων τευχῶν
 τῆς Deutsche Rundschau τοῦ Βερολίνου. Σ. τ. Δ.

EN BIOΛION

Μεταξὺ ἄλλων ἐγένετο λόγος—δὲν ἐνθυμοῦ-
 μαι πῶς, πλὴν τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον—περὶ ὀ-
 νομαστῶν βιολίων. Οἱ ἐν τῇ μικρᾷ συνανα-
 στροφῇ εἰδικοί ἔκαμνον μετὰ πολλῆς σπουδαιό-
 τητος παρατηρήσεις περὶ τῆς κλίσεως τῆς ἡχη-
 τικῆς σαρίδος καὶ περὶ τοῦ ὕψους τοῦ μαγα-
 δίου. Τινὲς ἔκλινον νὰ πιστεύωσιν, ὅτι οἱ φημιζό-
 μενοι κατασκευασταὶ βιολίων τῆς παρελθούσης
 ἑκατονταετηρίδος κατεῖχον μυστικόν τι. Αἰρε-
 τικός τις δὲ διετίετο μετὰ περισσοτέρου στόμ-
 φου ἢ ἐπιτυχίας, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ βιολίου εἶναι ὑ-
 ποθετικὴ, καὶ ὅτι ἡ χεῖρ μόνη τοῦ καλοῦ παί-
 κτου ἀρκεῖ νὰ ἐξευγενίσῃ τὸ ὄργανον. Πάντες ἀν-
 τέτεινον εἰς ταῦτο καὶ ἀνέφερον «γεγονότα ἀ-
 διαφιλονεικῆτα», διηγοῦντο σχετικὰ ἀνέκδοτα
 καὶ ἱστορίας, αἵτινες εἶχον τόσον πολὺ τὸ δια-
 φέρον, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐλησημονήθη ἡ πρώτη
 ἀφορμὴ τῆς συζητήσεως.

Ὁ γέρον ἀπόστρατος ταγματάρχης κύριος
 Σ* . . ., οὗτινος ἡμεῖς οἱ νεώτεροι εἶδομεν τὰς
 τριχὰς μόνον λευκάς ὡς τὴν χιόνα, οὗτινος ὀ-
 μως ἡ ἐπίδερμις διέσωζεν ἔτι νεανικὴν χροιάν,
 εἶχε μέχρι τοῦδε ἀκροασθῆ μετὰ προσοχῆς, χω-
 ρὶς νὰ μετάρχη τῆς συνδιαλέξεως. Περὶ τὸ τέλος
 δὲ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸν γείτονά του,
 ὅτι ἠδύνατο νὰ διηγηθῇ τοιαύτην ἱστορίαν βιο-
 λίου, ἥτις ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ εἶχε τὴν ἀ-
 ξίαν τῆς ἀληθείας, καθόσον συνέθη εἰς αὐτὸν
 τὸν ἴδιον. Ὁ γείτων ἐζήτησεν ἀμέσως τὸν λό-
 γον ὑπὲρ τοῦ κ. ταγματάρχου, ὅστις μετὰ τι-
 νας παρακλήσεις ἤρχισεν ὡς ἐξῆς :

Μὴ μὲ παρεξηγεῖτε. Εἰπὼν ὅτι θὰ διηγηθῶ
 ἱστορίαν δὲν ἐννοῶ ἢ ἀπλοῦν συμβᾶν, τὸ ὅποιον
 διηγοῦμαι, ὡς συνέθη εἰς ἐμέ. Δὲν γνωρίζω, ἐάν
 μυθιστοριογράφος δύναται νὰ τὸ χρησιμοποιοῦ-
 σῇ ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ πληρώσῃ κε-
 νὰ τινὰ, τὰ ὅποια ἀφίνω, διότι δὲν δύναμαι νὰ
 διηγηθῶ, εἰμὴ μόνον ὅ,τι εἶδον καὶ ὅ,τι ἤκουσα.
 Δίδω δὲ ἀπεριόριστον ἄδειαν εἰς τὴν ὑμετέραν
 φαντασίαν ν' ἀναπληρώσῃ τὰ κενὰ.

Διῆλθον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ στρατιωτικοῦ
 μου σταδίου ἔτη τινὰ λίαν εὐάρεστα ἐν Βιέννῃ.
 Ἥμην ἀκόλουθος τῆς ἡμετέρας πρεσβείας καὶ
 κάτοχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου ἀρ-
 κετὰ μεγάλης καὶ ἐλευθέρως παντὸς θάρους πε-
 ρισσίας. Εἶχον δὲ πλήρη καὶ τὴν διάθεσιν νὰ